

Examensarbete
Våren 2006
Läroarutbildningen
Pedagogiskt arbete

Sekretess

Pedagogens yrkesetiska ansvar

Författare:
Linda Berg
Susanne Ekdahl

Handledare:
Daniel Östlund

www.hkr.se

Sekretess

Pedagogens yrkesetiska ansvar

Abstract

Denna skrift är en deskriptiv studie av studenters kunskap om grundskolans sekretesslag. Belysningspunkterna är grundskolans sekretesslag utifrån pedagogens yrkesetiska ansvar. Den metod som används i undersökningen är frågeformulär som skickats ut till 255 lärarstuderande. 77 av de tillfrågade deltog i undersökningen. Undersökningen gav resultatet att det finns en övervägande brist i lärarstudenters kunskaper. Detta kan bli ett hinder för att kunna göra ett tillfredsställande arbete. Då sekretesslagen är en lag som är till för att skydda barnets och barnets närstående är det pedagogens uppgift att vara förtrogen med sekretesslagen, då det i de yrkesetiska reglerna står beskrivet att integriteten ska tas i största beaktning. Uppsatsen riktar sig främst till lärarstuderande, verksamma pedagoger samt ansvariga för pedagogers högskoleutbildningar.

Ämnesord: Lärarstudenter, sekretess, tystnadsplikt, yrkesetik.

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställning.....	7
1.3 Disposition	7
2 Litteraturgenomgång	8
2.1 Pedagogens yrkesetik	8
2.2 Grundskolans sekretesslag	9
2.3 Vilka råder under sekretesslagen?.....	10
2.4 Sekretesslagens struktur	10
2.4.1 Offentlighetsprincipen.....	11
2.4.2 Allmänna handlingar	11
2.4.3 Menbedömning.....	11
2.4.4 Information till vårdnadshavare	12
2.4.5 Samtycke	12
2.5 Sekretess mellan och inom myndighet.....	13
2.6 Pedagogens plikt ger undantag i sekretesslagen	13
2.6.1 Generalklausulen.....	13
2.6.2 Anmälningsplikt.....	14
2.6.3 Vittnesplikt.....	14
2.6.4 Plikt om uppgiftslämnande till försäkringskassan	14
2.6.5 Plikt om uppgiftslämnande till tillsynsmyndighet	14
2.6.6 Nöd.....	14
3. Empirisk genomgång.....	15
3.1 Metod	15
3.2 Urval och genomförande	16
3.2.1 Etiska utgångspunkter	16
3.3 Bearbetning av material	17
4. Resultatredovisning.....	18
4.1 Respondentens egen kunskapsbedömning.	18
4.2 Pedagoger och sekretess.....	19
4.3 Sekretess mellan personal inom samma skola.	20

4.3.1 När pedagogen innefattas av sekretesslagen.	22
4.4 Utomståendes rätt eller icke rätt till information om enskild person.	22
4.5 Vårdnadshavaren & föräldrarnas rätt eller icke rätt till information om barnet.	23
4.6 Respondenternas kommentarer.	24
4.7 Resultat sammanfattning	25
5. Diskussion	27
5.1 Metoddiskussion.	29
6. Sammanfattning	31
Referenslista	32
Bilaga 1	33
Bilaga 2	40
Pedagogen och sekretess.	40
Sekretess mellan personal inom samma skola.	40
Utomståendes rätt eller icke rätt till information om enskild person.	40
Vårdnadshavarens rätt eller icke rätt till information om barnet.	41
Bilaga 3	42
Bilaga 4	43

1. Inledning

”- Jag vet en del om Kalle. Behöver mina kollegor veta det jag vet för att kunna sköta sitt jobb? Kan jag lämna ut dessa uppgifter utan att skada Kalle? Får jag eller får jag inte lämna ut uppgifterna?” (Englund, 1981). Detta är frågor som pedagoger får ta ställning till varje dag. Vikten av att kunna sekretesslagen är av stor betydelse när pedagogen ställs inför ovannämnda tankegångar. Då pedagogen utifrån sekretesslagen tar beslut har barnets integritet satts i främsta rum.

Denna uppsats har sekretesslagen som utgångspunkt. Som belysningspunkt finns tystnadsplikt med utgångspunkt från vem pedagogen får prata med om det enskilda barnet samt vad som får pratas om. I uppsatsen utelämnas sekretesslagen för barn över 12 år, med motiveringen att skillnader i sekretesslagen finns för barn över 12 år och uppsatsen skulle då innefattas av två olika undersökningar..

Vi är två lärarstuderande som läser lärarutbildningen vid en högskola i södra Sverige. Efter avslutad utbildning har vi behörighet att arbeta med barn från 6-12 år. Vi läser nu sista terminen på lärarutbildningen och är på väg ut i arbetslivet. Denna skrift är ett examensarbete som motsvarar en C-uppsats och är en avslutande del av utbildningen. I uppsatsen kommer vi att benämna lärare, fritidspedagog och förskollärare i förskoleklass med den gemensamma termen pedagog.

Uppsatsen riktar sig främst till lärarstuderande, verksamma pedagoger samt ansvariga för pedagogers högskoleutbildningar. Tanken bakom denna uppsats är inte att klandra, utan att belysa hur verkligheten ser ut för att ge möjlighet till åtgärd av eventuella brister. Pedagogen förbinder sig i sin yrkesroll att följa läroplaner. I Utbildningsdepartementet (2006) står det skrivet att ”eleven skall i skolan möta respekt för sin person...”(Utbildningsdepartementet, 2006 s.7). Att bemöta barnet med respekt är en viktig del av pedagogens proffesionalism. Sekretesslagen är en lag som förtydligar pedagogens uppgift att bemöta barnet med respekt, samt skydda dess personliga integritet. Därför vill vi med denna uppsats undersöka om Svenska lärarstudenter har de kunskaper som krävs för att kunna arbeta utifrån ett pedagogiskt förhållningssätt. Vi önskar att denna C-uppsats skapar en medvetenhet om vikten av att inneha kunskap om sekretesslagen, hos lärarstuderande samt verksamma pedagoger. Denna

undersökning ska inte ses som en generalisering, då den inte innefattar alla svenska lärarstuderande. Undersökningens resultat ska därför ses som ett stickprov.

1.1 Bakgrund

Att kunna sekretesslagen och att kunna tillämpa den är en väsentlig del i pedagogens proffessionalism. I de yrkesetiska principerna står det skrivet: "Läraren förbinder sig att i sin yrkesutövning alltid bemöta eleverna med respekt för deras person och integritet samt skydda varje individ mot skada, kränkning och trakasserier" (Läraryrket 2002 s133).

Sekretesslagen är en lag som är till för att skydda eleven mot bland annat skada, kränkningar och trakasserier. Om bristande kunskaper finns inom sekretesslagen kan både barnet, barnets familj och pedagogen komma till skada. Detta kan leda till att denne omedvetet gör sig skyldig till ett brott mot sekretesslagen. Barnet och barnets familj kan i sin tur komma till skada genom att information som inte är allmän kommer ut och blir offentlig. På så sätt försätts dem i en oetisk position då integriteten kränks. Därför är det högst väsentligt att pedagoger besitter kunskap om sekretesslagen.

. Vi har genom samtal med verksamma pedagoger samt lärarstudenter fått en uppfattning om att det råder en brist i kunskapen om grundskolans sekretesslag. Denna uppfattning styrks av Olsson (2006), då författaren benämner att en viss brist i kunskapen finns om sekretesslagen bland pedagoger. Denna uppsats är en deskriptiv studie. Tanken är inte att med denna undersökning generalisera utan att ta ett stickprov på svenska lärarstuderandes eventuella bristande kunskaper inom sekretesslagen. Därför har ett urval av respondentgrupp skett utifrån tillgång, då respondentgruppen har sin sammankomst på en gemensam högskola, där tillgång till en gemensam Internetserver finns.

Denna uppsats kommer inte att innehålla någon forskning rörande sekretesslagen, då vi utifrån många sökningar och utifrån en bibliotekaries undersökningar inte funnit någon forskning om Sveriges sekretesslag. Sökmotorerna/databaserna som använts är Libris, Eric samt Elin. På några sökord som användes (se bilaga 4) gavs några eller inga träffar. De träffar som gavs innefattade dock inget rörande Sveriges sekretesslag. Den forskning som tas upp i uppsatsen grundas i pedagogens yrkesetik. Pedagogens yrkesetik bygger på att pedagogen måste ha en kunskap som gör det möjligt att handla etiskt riktigt utifrån barnets bästa, detta

bildar pedagogens professionalism (Bergem, 2000). Valet har därför gjorts att utifrån sekretesslagen belysa pedagogens yrkesetik i föreliggande uppsats.

1.2 Syfte och frågeställning.

Syftet med föreliggande uppsatts är att kartlägga och kritiskt granska svenska lärarstuderandes kunskap om grundskolans sekretesslag utifrån ett yrkesetiskt perspektiv.

- Finns det en brist i svenska lärarstuderandes kunskaper om grundskolans sekretesslag?

1.3 Disposition

Litteraturdelen i uppsatsen har grund i litteratur samt artiklar om sekretesslagen. Metoden som vi använder oss av i denna forskning är kvantitativa undersökningsmetoder. Det sker i form av frågeformulär som skickas ut till de respondenter som vår undersökning innefattas av. I resultatdelen granskar vi vad som framkommit ur undersökning och redovisar för detta. I diskussionen lyfts litteraturen i förhållande till resultatet av undersökningen och visar på den nya kunskapen som framkommit.

2 Litteraturgenomgång

I denna del av uppsatsen går det att läsa om pedagogens yrkesetik samt den gällande sekretesslagens utformning för grundskolan.

2.1 Pedagogens yrkesetik

Då barnet är mitt i sin identitetsutveckling är de i en känslig fas. Integriteten är därför extra viktig att ta i beaktning då det kan göra stor skada om den kränks (Gren, 2001a). Integritet står för okränkbarhet (Bonniers, 2003). Att värna om den enskildes integritet innebär att bemöta denne med respekt. Att visa respekt innebär att individens känslor och tankar tas i beaktning (Gren, 2001b s.37).

Den psykiska och den fysiska miljön i skolan ska vara utformad på så vis att barnet känner sig trygg och skyddad. En trygg och skyddad psykisk miljö innefattas av respekt för människans egenvärde samt aktning för den enskilde och dess närstående. All personal som verkar inom skolan skall arbeta för att en trygg miljö infinnas (Hobohm 2003). Att bli bemött med respekt för sin person är varje individs rättighet. Så även rättigheten att få sin integritet skyddad (Barnombudsmannen, 1998).

För att pedagogen ska kunna bemöta alla elever med olika förutsättningar och bakgrund utifrån deras rättigheter, krävs en stor kunskap om läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet. Värderingarna som beskrivs i läroplanen ställer höga etiska krav på pedagogen (Gren, 2001a). Som lärare står man inför olika etiska val. Dessa val kan göras utifrån yrkesetiken. (Tornberg, 2006) För att kunna handla etiskt rätt krävs det att pedagogen har en kunskap om vilka rättigheter barnet har, samt vilka skyldigheter pedagogen har. Denna kunskap ger pedagogen kompetens att hantera de situationer som de försätts i varje dag, på ett yrkesetiskt rätt vis. Riktlinjer för det som är rätt eller orätt grundar sig i det som står skrivet i lagar och förordningar. Pedagogens kunskaper ger yrkesetisk kompetens vilket resulterar i pedagogisk professionalism (Bergem 2000). Enligt yrkesetiska regler är respekt för individens integritet ett väsentligt begrepp. Att försätta barnet i en oetisk position innebär att pedagogen inte tagit etiska värden i beaktning. (Colnerud 2002) Pedagogerna har en betydande makt över barnet. Det är viktigt att denna makt inte missbrukas, då ett missbrukande bland annat kan leda till ett bristande förtroende för pedagogen. Pedagogens uppgift är att sätta sin klient, det

vill säga barnet i först rum. ”Eftersom klienten lämnar ut sig till den professionelle i avsikt att få väsentliga behov tillgodosedda är det särskilt viktigt att den professionelle beaktar den skada han kan vålla genom exempelvis inkompetent behandling, /... / och bristande respekt.” (Colnerud, 2002 s.153) Det finns lagar i Sverige som i huvudsak är till för att ge barnet en trygg och säker uppväxt. Dessa lagar och förordningar ger pedagogen en förutsättning och vägledning i hur arbetet ska utformas för att sätta barnet i främsta rummet (Gren 2001a). Lagarna visar hur mycket respekt och hänsyn som ska tas till den enskildes integritet.

2.2 Grundskolans sekretesslag

År 1981 var året då skolan fick sin första sekretesslag. (Olsson, 2006) ”I lagen sägs *vilka slags uppgifter hos vilka befattningshavare hos vilken myndighet och i vilken verksamhet* som ska skyddas.” (Olsson, 2006 s. 47) ”Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning vara varsam med information om eleverna och ej vidarebefordra information som mottagits i tjänsten om det inte är nödvändigt för elevens bästa” (Läraryrket, 2002, s.133).

Sekretesslagen är till för att skydda olika intressen. Rikets säkerhet är ett exempel där det i sekretesslagen finns reglementen för att skydda. Sekretesslagens syfte är att skydda varje enskilds och dess närståendes integritet. (Svenska kommunförbundet, 2001) Genom att myndigheter¹ har sekretess gentemot varandra förstärks den personliga integriteten, då samkörning av register inte är möjligt. (Olsson, 2006) ”Skyddet för enskilds personliga förhållanden finns för att människor inte ska behöva riskera att uppgifter om dem slentrianmässigt lämnas ut i känsliga sammanhang” (Olsson,2006 s. 50) Sekretesslagen är till för att skydda den enskilde på så sätt att sekretesskyddande uppgifter som finns hos myndighet inte ska nå privatperson och bli offentlig (Billum 1997).

Skolsekretessen syftar i första hand till att skydda den enskilde personens förhållande. (Norström 1999) Det vill säga uppgifter om elevens familjeförhållande, sjukdom, ekonomiska förhållande, personnummer etc. (Svenska kommunförbundet, 2001) Sekretess råder även för uppgifter om den enskildes syskon, föräldrar, kompisar, släktingar, kort sagt alla närstående. All information om den enskildes personliga förhållande är sekretesskyddat under Sveriges rikets lag (Norström 1999). ”Läraren skall /.../ hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och därvid iaktta respekt för elevens integritet” (Utbildningsdepartementet ,2006 s.14).

2.3 Vilka råder under sekretesslagen?

I princip all personal i skolverksamheten kommer på något vis i kontakt med uppgifter som rör elevers personliga förhållande, därav råder all personal under sekretess. Det innebär att även lärarkandidater, praoelever, expeditionspersonal, skolbispisningspersonal och uppdragstagare lyder under sekretesslagen, för de uppdrag och deltagande som genomförs. Enstaka studiebesök innefattas inte på samma sätt utan personen i fråga måste delta i den pedagogiska verksamheten (Erdis, 2000). Sekretessen gäller även för skolpolitiker som får insikt i verksamheten, lokalvårdare anställda av kommunen samt tjänstemän på skolförvaltningen. Föräldrar på besök i verksamheten innefattas inte av sekretesslagen (Olsson, 2006). Pedagogen lyder under en mindre stark sekretess som i korthet innebär att de inte får röja information via tal eller skrift som kan leda till men för en individ. Med pedagoger menas lärare, förskolelärare, fritidspedagoger i skolan.

Dock innefattas inte kuratorer, skolhälsovården samt psykologer i pedagogernas sekretesslag. (Svenska kommunförbundet, 2001). Att personalen innefattas av olika sekretesslagar innebär också att de har sekretess gentemot varandra. (Olsson, 2006). Sekretesslagen gäller dock inte för privata skolor, de råder under skollagen (Billum 1997). För personal i skolverksamheten gäller sekretess fastän personen slutat arbeta inom skolverksamheten. Sekretess av handlingar gäller i högst 70 år. Tystnadsplikten gäller hela livet. (Svenska kommunförbundet, 2001) När en person gör sig skyldig till brott mot sekretesslagen kan denne dömas till böter eller fängelse i högst två år. Detta under förutsättningen att åtal väcks innan preskriptionstiden efter två år (Svenska kommunförbundet, 2001).

2.4 Sekretesslagens struktur

Sekretesslagen innebär att information om en enskild elevs förhållande, varken skriftligt eller muntligt får utlämnas (Norström 1999). Sekretesslagen innefattas av olika delar som spelar in vid en bedömning av huruvida informationen är sekretessbelagd eller inte. De olika delarna är offentlighetsprincipen, allmänna handlingar, menbedömning, samtycke samt information till vårdnadshavare.

---

¹ ”En myndighet är ett organ som ingår i den statliga eller kommunala organisationen... exempelvis...

Kommunal förskoleverksamhet, förskoleklass, skola och skolomsorg hör alltid till någon nämnd och ingår därmed i någon myndighet, t.ex. barn och ungdomsnämnd...” (s. Svenska kommunförbundet, 2001)

2.4.1 Offentlighetsprincipen

I Sverige råder offentlighetsprincip. Det innebär att svenska medborgare ”*garanteras yttrandefrihet och informationsfrihet*” (Norström 1999 s. 11). Svenska medborgare har rätt att ta del av myndigheters verksamhet och allmänna handlingar. I Sverige finns rätten till tryckfrihet och yttrandefrihet (Nordström 1999). Sekretesslagen sätter begränsningar för offentlighetsprincipen och ger därmed ett integritetsskydd. (Svenska kommunförbundet, 2001)

2.4.2 Allmänna handlingar

En allmän handling har vem som helst rätt till då de är offentliga enligt offentlighetsprincipen. ”*En handling är allmän när den förvaras hos myndigheten och antingen har kommit in till myndigheten eller upprättas där.*” (Svenska kommunförbundet, 2001 s. 7). Det innebär att alla papper som förvaras på en skola är en allmän handling om de inte innefattas av sekretess. Dock är inte pedagogens minnesanteckningar om elevers prestationer allmänna handlingar om de inte arkiveras. En handling kan vara dels allmän och dels sekretessbelagd. Skriftliga omdömen är ett exempel på en sådan handling då den kan innehålla dels information om en elevs personliga förhållande, dels studieresultat. Barnets personliga förhållande ingår under sekretessbelagda uppgifter därav är den del i handlingen icke offentlig. Den del i handlingen som innehåller studieuppgifter är offentlig då den det inte innefattas under sekretessen (Svenska kommunförbundet, 2001). Om en allmän handling begärs ut av någon ska den skyndsamt lämnas. Rätten att ta del av allmänna handlingar går under offentlighetsprincipen. Den person som efterfrågar en handling har rätt till att vara anonym. Myndighet har därav ingen rätt att ifrågasätta personens syfte med handlingen (Billum 1997).

2.4.3 Menbedömning

Menbedömning ligger till grund för vilka uppgifter som får lämnas ut. (Erlandson, 2006). ”I varje situation där det är aktuellt att lämna ut uppgifter om personligt förhållande görs en bedömning av om det skulle innebära *men* för den enskilde om uppgifterna lämnades ut” (Svenska kommunförbundet, 2001 s37). Menbedömning innebär att pedagogen i förväg bedömer om en uppgift är av sådan karaktär att ett utlämnande resulterar i att den enskilde lider betydande men då uppgiften kommer till utomståendes kännedom (Erlandson, 2006).

2.4.4 Information till vårdnadshavare

Vårdnadshavaren har full insyn i barnens skolsituation när de är mellan 0- 12 år, med undantag då eleven kan lida till men. Alla uppgifter som berör vårdnadshavarens barn ska meddelas. Den förälder som inte har vårdnaden har ingen rätt att ta del av sekretesskyddade uppgifter om deras barn. Om ett samtycke finns kan dessa uppgifter ges. Sekretess gentemot vårdnadshavare ökar med stigande ålder då barnets integritet ska tas i beaktning. När barnet fyllt 12 år kan vårdnadshavarens rätt att få information om barnet minska. (Svenska kommunförbundet, 2001). Redan tidigare kan en särskild anledning till sekretess mellan barn och föräldrar komma till stånd. Då ska det stå klart att betydande men uppstår hos barnet om vårdnadshavaren tar del av uppgiften. En anmälan till socialtjänsten ska göras då ringa misstanke om att barnet far illa finns (Olsson,2006).

2.4.5 Samtycke

Vårdnadshavare kan ge samtycke till att en uppgift lämnas ut. (Svenska kommunförbundet, 2001) Om båda vårdnadshavarna inte är överens om att ett samtycke skall ges är samtycket inte giltigt (Olsson, 2006). Samtycke råder över sekretessen. Ett samtycke kan ske både muntligt och skriftligt. (Svenska kommunförbundet, 2001). När ett muntligt samtycke sker rekommenderas det att en minnesanteckning görs över vad samtycket gäller (Olsson,2006). Samtycket kan återkallas när som behagas (Svenska kommunförbundet, 2001). Om samtycket återkallas får pedagogen inte ge ut mer information i ärendet. Samtycket upphör då att gälla. Samtycke behöver inte skrivas för att informations skall utbytas mellan pedagoger inom samma verksamhetsgren (Olsson,2006).

Ett samtycke måste visa på vad samtycket gäller och får därav inte vara allmänt. Det måste tydligt framgå att den enskilde gett sitt samtycke (Svenska kommunförbundet, 2001).

När barnet fyllt 12 år kan vårdnadshavarens rätt att själv ge samtycke om uppgifter rörande barnet minska. I de fall där samtycke behövs kan ett samtycke från både barnet och vårdnadshavare vara aktuellt. (Svenska kommunförbundet, 2001). Även ett samtycke av enbart barnet kan vara giltigt om det som pedagogen efterfrågar i samtycket ligger på en nivå som barnet förstår och kan ta ansvar för. Då behöver inte vårdnadshavaren ha inblick i vad som ges samtycke för, utan barnets integritet skyddas genom denna formen (Olsson,2006).

2.5 Sekretess mellan och inom myndighet

Samråd mellan personal får ske inom samma yrkesgren, inom samma myndighet, i samma kommun (Nordström 1999). Det innebär att en pedagog får diskutera sekretessbelagda uppgifter med en kollega i en annan skola inom samma kommun. (Svenska kommunförbundet, 2001). Dock gäller detta bara i de fall där det är nödvändigt för att kunna bedriva fortsatt arbete (Norström 1999).

Ett etiskt förhållningssätt inför detta kan vara som Olsson (2006) beskriver: "Vad och hur mycket av det känsliga jag vet behöver andra på min arbetsplats veta för sitt arbetes skull? Vilka behöver jag informera för att det ska gynna arbetet med barnet i skolan eller barnet i skolbarnomsorgen/förskolan?" (Olsson 2006 s.66.) Författaren menar vidare att det inte finns någon anledning att lämna ut uppgifter till kollegor om det inte behövs för arbetets skull. Om uppgifter ändå lättsinnigt lämnas ut kan pedagogen få en varning utifrån kollektivavtalet (Olsson 2006). Samråd utanför myndighet bryter mot sekretessen (Svenska kommunförbundet, 2001).

2.6 Pedagogens plikt ger undantag i sekretesslagen

Sekretesslagen ska inte vara ett hinder för elevens säkerhet (Billum 1997). Därför finns det plikter som pedagoger och personal i skola går under. Dessa plikter är: generalklausulen, anmälningsplikt, vittnesplikt, plikt om uppgiftslämnande till försäkringskassan, plikt om uppgiftslämnande till tillsynsmyndighet samt nöd (Olsson 2006). Plikt ligger till grund för att kunna lämna sekretessbelagda uppgifter till annan myndighet då det anses vara till vikt för barnets bästa (Billum 1997).

2.6.1 Generalklausulen

Förskoleklass, skolbarnomsorg och förskoleverksamheten kan i fall som innefattas av generalklausulen, utan samtycke föra uppgifter vidare till annan myndighet (Olsson 2006). Kriterierna som ligger till grund för att generalklausulen kan användas, är om uppgifterna behövs för arbetets skull, samt om vikten av att en uppgift lämnas ut till annan myndighet anses vara viktigare än att sekretessen behålls. Generalklausulen ger möjlighet att kringgå sekretesslagens bestämmelser angående förbud att lämna uppgifter till annan myndighet, om ovannämnda kriterier uppfylls (Erdis, 2000).

2.6.2 Anmälningssplikt

Anmälningssplikt råder över sekretesslagen. Vid minsta misstanke om att ett barn utsätts för brott skall en anmälan till socialtjänsten göras (Svenska kommunförbundet, 2001).

Anmälningssplikt gäller för alla som arbetar med barn och ungdomar under 18 år (Erdis, 2000). Det är socialtjänstens uppgift att utreda om det i aktuellt fall begåtts ett brott (Svenska kommunförbundet, 2001).

2.6.3 Vittnesplikt

Vittnesplikten innebär att en skyldighet att vittna i rätten finns. Pedagoger har där skyldighet att berätta allt de vet. De har inte rätt att undanhålla uppgifter på grund av sekretess.

Sekretessen gäller inte i dessa sammanhang (Olsson 2006).

2.6.4 Plikt om uppgiftslämnande till försäkringskassan

Pedagogen har en skyldighet att lämna ut efterfrågade uppgifter till försäkringskassan. De uppgifter som får lämnas ut är sådana som ligger till grund för att försäkringskassan ska kunna göra en bedömning av allmän försäkring (Olsson 2006). Detta kan ges över telefon, dock är det pedagogens ansvar att ta reda på vem som söker informationen. Därför rekommenderas att pedagogen gör en återuppringning (Olsson, 2006).

2.6.5 Plikt om uppgiftslämnande till tillsynsmyndighet

En tillsynsmyndighet är skolverket, kommunen, justitieombudsmannen, Justitiekanslern samt högskoleverket. Skyldigheten innebär att information skall ges ut till myndighet som granskar verksamheten. När dessa myndigheter begär information gäller inte sekretesslagen utan skyldigheten att förse tillsynsmyndigheterna med information går före (Olsson, 2006).

2.6.6 Nöd

Då en pedagog utsätts för direkt hot, får pedagogen lämna ut uppgifter som är sekretesskyddade. Däremot måste pedagogen snabbast möjligt i efterhand ta kontakt med polisen eller vårdnadshavarna och berätta vad som skett (Olsson, 2006).

3. Empirisk genomgång

Råder en brist i kunskapen om grundskolans sekretesslag? I denna del av uppsatsen beskrivs undersökningens resultat som har sin grund i denna uppfattning.

3.1 Metod

Inför undersökningen har övervägande gjorts utifrån lämpligaste undersökningsmetod för vårt problemområde. Metoderna som tagits i beaktning är intervju, observation samt frågeformulär. Respondentgruppen i denna undersökning består av 255 respondenter, därför har beslutet tagits att inte bruka intervju som undersökningsmetod, då intervju lämpar sig bäst när undersökningen innefattar en mindre respondentgrupp. Då respondenterna ännu inte arbetar i skolverksamheten är inte heller observation som undersökningsmetod möjlig. Metoden vi kommer att använda oss av i vår undersökning är därför ett frågeformulär, då vi anser det vara den lämpligaste metod för bästa resultat för vårt problemområde. Denscombe (2000) menar att frågeformulär är bästa metoden för att nå ut till ett större antal människor då svaret på frågorna inte behöver utvecklas för en förståelse.

Bland de typer av frågor som Denscombe (2000) tar upp anser vi att frågor med fasta svar är lämpligast för vårt problemområde. Frågeformuläret kommer därför att innehålla fiktiva fall som bygger på sekretesslagen. Det innebär att vi kommer att förbereda ett antal frågor till frågeformuläret som sedan ska bevaras. Då det i lagen finns föreskrifter som ska följas finns det i varje beskrivet fall ett rätt eller fel. Frågorna är därav utformade på så vis att respondenterna kan välja att svara med hjälp av de olika svarsalternativen Ja, Nej samt Vet ej (se bilaga 1). Fördelen med denna metod är att svaren blir direkta och lätta att analysera. En nackdel med denna metod kan vara att respondenten känner sig otillräcklig i sitt svar då det inte finns utrymme till ett mer utvecklat svar. Därför kommer respondenter i slutet av frågeformuläret ges möjlighet att i korthet redogöra sin ståndpunkt. Efterhand som frågeformulären returnerats kommer vi att sammanställa svaren i procentform samt en kort analyserande sammanfattning av resultatet.

För att en utformning av frågeformuläret ska kunna ske krävs en fördjupning i vår kunskap om sekretesslagen. Detta har vi gjort genom att studera sekretesslagens struktur och innebörd utifrån olika författares perspektiv samt lagen om sekretess. Detta har givit oss en god

förståelse för vad lagen innebär och därav en god kunskap i hur den ska tillämpas. Med denna kunskap har ett frågeformulär sammanställts. Frågeformulärets utformning är beroende av god kunskap för att ett rätt svar ska kunna ges. På så sätt kan en analys av huruvida studenternas kunskap om sekretesslagen mätas.

3.2 Urval och genomförande

Valet av undersökningsgrupp är gjord utifrån ett bekvämlighetsurval (Denscombe, 2000). Då undersökningens respondenter består av en bestämd grupp som har sin sammankomst på en Högskola i södra Sverige. Respondenterna har tillgång till en gemensam Internetserver som är samordnad av högskolan. Det är på så sätt ett färdigt forum där vi som forskare kan nå ut till samtliga respondenter. Via den servern har frågeformuläret skickats ut till samtliga respondenter. Respondenterna returnerade sedan sina svar till en hemsida med säker anslutning där endast vi hade tillgång. Via den returneringsmetoden blev samtliga svar sammanställda. Svaren gick inte att spåra tillbaka till respondenten. Vår respondentgrupp består av 255 stycken studenter med inriktning mot yngre barn (0-12 år). Studenterna går sista terminen på sin lärarutbildning. Urvalet har skett utifrån tillgång av respondenter samt att de har den senaste utbildningen inom lärarkåren.

3.2.1 Etiska utgångspunkter

Enligt Vetenskapsrådet (2002) finns det fyra krav på hur forskning bör bedrivas. Tre av dessa fyra krav har tagits i beaktning då den fjärde inte berör uppsatsen. Dessa krav benämns som informationskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Då informationskravet innebär att forskaren måste uppge forsknings syfte samt uppge att materialet enbart kommer att användas i föreliggande undersökning har vi med ett brev till respondenterna (se bilaga 3) klargjort föregående information. I detta brev blev respondenterna även informerade om sin rätt till anonymitet samt hur anonymiteten behandlas, med detta togs konfidentialitetskravet i beaktning. Då frågeformuläret besvarades via en Internetlänk kunde respondentens svar inte spåras till en enskild individ. Det material som samlades in från respondenterna via frågeformuläret användes endast till föreliggande undersökning med hänvisning till nyttjandekravet.

3.3 Bearbetning av material

Valet har gjorts att i resultatet dela in fallen i frågeformuläret under olika rubriker där en gemensam nämnare funnits i fallen. Detta för att lättare kunna synliggöra eventuell brist under varje rubrik, då en bristande kunskap nödvändigtvis inte behöver finnas i samtliga fall.

Ytterligare ett förtydligande av resultatet har gjorts genom en procentredovisning av svaren i enskilda fall samt under varje rubrik, då detta visar på om det finns en brist samt hur stor eller liten den är. Ett förtydligande av resultatet går att läsa under varje rubrik.

Då fokus i uppsatsen ligger på sekretesslagen utifrån barnets perspektiv, har valet gjorts att utesluta ett av fallen i frågeformuläret då denna inte är relevant ur detta perspektiv.

4. Resultatredovisning

Utifrån en ytlig bedömning har inga variabler funnits i respondenternas svar. Resultatdelen kommer därav inte innehålla något resultat baserat på respondenternas utbildning.

Respondentgruppen består av 255 stycken studenter var av 77 stycken har deltagit i undersökningen.

Frågeformuläret som skickades ut till respondenterna innehöll 13 stycken fall. I detta avsnitt redogörs det för resultaten av 12 fall. Då ett fall inte utgår från barnet finner vi inte fallet relevant för undersökningen. Fallen är redovisade under rubrikerna respondentens egen kunskapsbedömning, pedagoger och sekretess, sekretess mellan personal inom samma skola, när pedagogen innefattas av sekretesslagen, utomståendes rätt eller icke rätt till information om enskild person samt vårdnadshavaren & föräldrarnas rätt eller icke rätt till information om barnet. Under varje rubrik kan de aktuella fallen, samt det korrekta svaret utifrån sekretesslagen läsas. Därefter redogörs det för respondentgruppens svar i procent samt en sammanfattning av vad resultatet visar.

4.1 Respondentens egen kunskapsbedömning.

Frågan är:

Hur väl upplever du dig kunna pedagogens sekretesslag rörande tystnadsplikten?

19,5 % svarade Mindre väl.

74 % svarade Väl.

6,49 % svarade Mycket väl.

Resultatet visar på att en klar majoritet av respondenterna upplever sig kunna sekretesslagen väl samt mycket väl.

4.2 Pedagoger och sekretess

Fallet A är:

Lotta jobbar på en privatskola i Kristianstad kommun. Stina jobbar på en kommunal skola i samma kommun. Får de för arbetets skull, enligt tystnadsplikten, prata om namngivna elever med varandra?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

90,9 % svarade Nej.

5,19 % svarade Ja.

3,9 % svarade Vet ej.

Fallet B är:

Simon jobbar på en kommunal skola i Kristianstad kommun. Gudrun jobbar även hon på en kommunal skola i samma kommun. Får de för arbetets skull, enligt tystnadsplikten, prata om namngivna elever med varandra?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Ja.

6,49 % svarade Ja.

80,5 % svarade Nej.

13 % svarade Vet ej.

Fallet C är:

En anställd har gått i pension för en vecka sedan. En före detta arbetskamrat som jobbar kvar på skolan, ringer hem och berättar för henne om en allvarlig händelse som drabbat ett barn. Är det enligt tystnadsplikten tillåtet?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

82,7 % svarade Nej.

4 % svarade Ja.

13,3 % svarade Vet ej.

Sammantaget visar resultaten under denna rubrik på att det dels finns en kunskap, dels att det finns en brist. Resultatet visar på att en klar majoritet av respondenterna har en god kännedom om att en kommunalanställd pedagog inte får samtala med en privatanställd pedagog om den

enskilde eleven, samt att en pensionerad pedagog inte längre har rättigheten att ta del av sekretesskyddade uppgifter rörande barn i verksamheten. Däremot finns en tydlig brist i kunskapen där en kommunalanställd pedagog får samtala med annan kommunalanställd pedagog inom samma kommun, då 93,5 % av svaren i fallet visar på bristande kunskap.

I samtliga fall finns större eller mindre brist i kunskapen om hur pedagogen ska handla utifrån sekretesslagen. I fall A hade 7 pedagoger av 75 kunnat försätta barnet och sig själv i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej. I fall B hade 72 pedagoger av 75 kunnat förbise en stor möjlighet att ge information till kollegor som kan bistå med hjälp för barnets bästa då respondenterna angivit svaret fel eller Vet ej. I fall C hade 13 pedagoger av 75 kunnat försätta barnet i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej. Det visar sammantaget på att 114 situationer kunnat resultera i orätt agerande av pedagogen utifrån sekretesslagen, då de i verksamheten hamnat i ovannämnda situationer.

4.3 Sekretess mellan personal inom samma skola.

Fallet D är:

Kaj 9 år har ätstörningar. Läraren vill för Kajs hälsa informera skolbispisningspersonalen om att denne elev har ätstörningar. Får läraren enligt tystnadsplikten informera skolbispisningspersonalen om detta?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Ja.

22,1 % svarade Ja.

64,9 % svarade Nej.

13 % svarade Vet ej.

Fallet E är.

Astrid jobbar som pedagog på en kommunal skola i Kristianstad kommun. Stina jobbar på samma skola som skolköterska. Får de för arbetets skull, enligt tystnadsplikten, prata om namngivna elever med varandra?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

32,5 % svarade Nej.

57,1 % svarade Ja.

10,4 % svarade Vet ej.

Fallet F är:

Eva jobbar som lärare på en skola och är hemma för sjukdom. Samma dag samtalas det i personalrummet om Evas skilsmässa. Bryter personalen i personalrummet mot tystnadsplikten?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

67,5% svarade Nej.

5,19 % svarade Ja.

27,3 % svarade Vet ej.

Fallet G är:

En anställd är sjukskriven en vecka. En arbetskamrat ringer hem till honom och berättar om en allvarlig händelse som drabbat ett barn. Är det enligt tystnadsplikten tillåtet?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Ja.

54,5 % svarade Ja.

11,7 % svarade Nej.

32,5 % svarade Vet ej.

1.3 % gav inget svar.

Sammantaget visar resultaten under denna rubrik på att det finns en tydlig osäkerhet angående respondenternas kunskap om sekretesslagen finns. Resultatet visar på att i fallen som handlar om pedagoger får samtala om andra pedagogers privata angelägenheter har respondenterna har övervägande en god kunskap. I resterande fall är respondenternas svar övervägande orätt eller Vet ej. I fall D hade 60 pedagoger av 75 förbisett en stor möjlighet att ge information till kollegor som kan bistå med hjälp för barnets bästa då respondenterna angivit svaret fel eller Vet ej. I fall E hade 52 pedagoger av 75 kunnat försätta barnet i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej. I fall G hade 35 pedagoger av 75 förbisett en stor möjlighet att ge information till kollegan som resulterar i barnets bästa då respondenterna angivit svaret fel eller Vet ej. Det visar sammantaget på att 147 situationer kunnat resultera i orätt samt inget agerande av pedagogen, då de i verksamheten hamnat i ovannämnda situationer.

4.3.1 När pedagogen innefattas av sekretesslagen.

Fallet H är:

En nyexaminerad lärare får anställning på en skola. Den nyexaminerade har inte skrivit på några papper om tystnadsplikten och inte fått någon information av arbetsgivaren. Innefattas den nyexaminerade läraren av tystnadsplikten?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Ja.

74 % svarade Ja.

13% svarade Nej.

13 % svarade Vet ej.

Resultaten i detta fall visa på att en majoritet av respondenterna har kännedom om pedagogens skyldighet att följa sekretesslagen. Däremot hade 20 pedagoger av 75 på grund av okunskap om sina skyldigheter, kunnat försätta barnet i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej.

4.4 Utomståendes rätt eller icke rätt till information om enskild person.

Fallet I är:

En vårdnadshavare har inte tid att komma till utvecklingssamtalet utan sänder sin sambo. Läraren har inte talat med vårdnadshavaren själv, men sambon hävdar dennes samtycke. Kan läraren enligt tystnadsplikten prata öppet om barnet under utvecklingssamtalet?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

66,2 % svarade Nej.

7,79 % svarade Ja.

26 % svarade Vet ej.

Fallet J är:

Efter rasten ifrågasätter eleverna varför Pelle inte är kvar i skolan. Läraren svarar eleverna att Pelle åkt till läkare för att utreda eventuell epilepsi. Är detta enligt tystnadsplikten tillåtet?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

70,1 % svarade Nej.

7,79 % svarade Ja.

22,1 svarade Vet ej.

Fallet K är:

Sara och Lisa är bästa kompisar. Saras mamma är orolig för Lisas hälsa och kontaktar därför flickornas lärare, med frågor om Lisas hälsa. Läraren svarar att hon känner till problemet och ger Saras mamma kort information om situationen. Är detta enligt tystnadsplikten tillåtet?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

92,2 % svarade Nej.

5,19 % svarade Ja.

2,6 % svarade Vet ej.

Sammantaget visar resultaten under denna rubrik på att det finns en kunskap hos respondenterna. Dock finns det i samtliga fall en mindre brist i kunskapen om hur pedagogerna ska handla utifrån sekretesslagen. I fall I hade 26 pedagoger av 75 kunnat försätta barnet i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej. I fall J hade 23 pedagoger av 75 kunnat försätta barnet i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej. I fall K hade 6 pedagoger av 75 kunnat försätta barnet i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej. Det visar sammantaget på att 55 situationer kunnat resultera i orätt agerande av pedagogerna utifrån sekretesslagen, då de i verksamheten hamnat i ovannämnda situationer.

4.5 Vårdnadshavaren & förälderns rätt eller icke rätt till information om barnet.

Fallet L är:

Pappa har umgängesrätt till Pelle 8 år, men är inte vårdnadshavare. Pappas pappa kontaktar Pappas lärare, och önskar information om icke offentlig handling. Får läraren enligt tystnadsplikten ge Pappas pappa informationen.

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Nej.

74 % svarade Nej.
14,3 % svarade Ja.
10,4 % svarade Vet ej.
1,3 % gav inget svar.

Fallet M är:

Mamma till Lisa 10 år vill veta om Lisa är mobbad i skolan. Får läraren enligt tystnadsplikten ge mamma uppgiften?

Utifrån sekretesslagen ska svaret i detta fall vara Ja.

92,2 % svarade Ja.
1,3 % svarade Nej.
6,49 % svarade Vet ej.

Sammantaget visar resultaten under denna rubrik på att en god kunskap hos respondenterna finns. Dock finns det i samtliga fall en mindre brist i kunskapen om hur pedagoger ska handla utifrån sekretesslagen. I fall L hade 20 pedagoger av 75 kunnat försätta barnet i en oetisk situation då de angivit svaret fel eller Vet ej. I fall M hade 6 pedagoger av 75 kunnat missa vårdnadshavarens rätt till information om barnet då de angivit svaret fel eller Vet ej. Det visar sammantaget på att 26 situationer kunnat resultera i orätt agerande av pedagoger utifrån sekretesslagen, då de i verksamheten hamnat i ovannämnda situationer.

4.6 Respondenternas kommentarer.

Under varje fall i frågeformuläret fanns en fråga till respondenterna angående var de upplevde sig fått sin kunskap ifrån. Samtliga svar i samtliga fall har sammanställts i procentform.

11,2 % svarade verksamhetsförlagd utbildning¹
18,9 % svarade arbetslivet
23,8 % svarade högskola
30,8 % svarade annat
5,4 % gav inget svar

---

¹ Del i högskolans utbildning då studenten gör praktik i verksamheten.

Respondenternas kommentarer ger även intrycket att kunskapen om tystnadsplikt är mycket vag. Då kommentarerna tyder på att respondenterna inte insett sekretesslagens komplexitet, innan de tagit del av föreliggande frågeformulär. ”Vad osäker man är på detta. Tror att jag får läsa på bättre. Bra att man fick göra ett test så man märkte det.” ”Vissa saker har jag tagit för självklara och nu vet jag inte längre.” ”Jag känner mig osäker att veta vad som är rätt och fel.”

Kommentarerna tyder även på en besvikelse gentemot högskolans utbildning gällande sekretesslagen. ”Jag kan känna att jag saknar information om detta från högskolan.” ”Jag tycker inte att skolan pratar tillräckligt om tystnadsplikt. Vi fick skriva på ett papper om tystnadsplikt i början av utbildningen men jag känner inte att jag är helt införstådd med vilka regler som gäller.” ” Denna uppfattning förtydligas då 55,1 % av respondenterna angivit annan kunskapskälla än högskola och verksamhets förlagda utbildning.

4.7 Resultat sammanfattning

Sammantaget visar frågeformuläret på att 80,5 % av respondenterna upplever sig kunna grundskolans sekretesslag väl samt mycket väl. Detta stämmer ofta inte överens med de svar som angivits i fallen, då många av svaren tenderar att vara orätt. Fallen i frågeformuläret ger resultatet att det dels finns kunskap inom sekretesslagen, dels att det råder en brist. I några av kategorierna råder en stor brist, i andra en mindre brist i kunskapen om grundskolans sekretesslag

För att bristerna i varje kategori ska kunna synliggöras är en sammanställning gjord av de svar som visar på bristande kunskap. De svarsalternativ som sammanställts är de då respondenterna svarat fel eller Vet ej i fallet (se bilaga 2).

De svar som var felaktiga eller Vet ej blev sammantaget 48,9 % i kategorin *Pedagogen och sekretess*. De svar som var felaktiga eller Vet ej blev sammantaget 49,6 % i kategorin *Sekretess mellan personal inom samma skola*. De svar som var felaktiga eller Vet ej blev sammantaget 23,8 % i kategorin *Utomstående rätt eller icke rätt till information om enskild person*. De svar som var felaktiga eller Vet ej blev sammantaget 16,2 % i kategorin *Vårdnadshavarens rätt eller icke rätt till information om barnet*.

En sammanställning av samtliga kategorier visar på att en bristande kunskap finns. Det sammantagna resultatet av felaktiga eller Vet ej svar i alla kategorier blev i 38 %. Resultatet tyder även på respondenternas besvikelse gentemot högskolan, att det inte insett sekretesslagens komplexitet och innebörd.

5. Diskussion

Resultatet i föreliggande uppsats har visat på en övervägande brist i respondenternas, det vill säga Svenska lärarstudenters kunskap om pedagogens sekretesslag går att spåra.

Undersökningen ska ses som ett stickprov då den inte innefattar alla svenska lärarstuderande. Men faktum är att *en* pedagogs bristande kunskap kan drabba många elever. Resultatet visar på att en viss kunskap om sekretesslagen finns i vissa fall. Dock är det tydligt att det i varje fall finns ett flertal respondenter som inte besitter den kunskap om grundskolans sekretesslag, som en pedagog behöver för att utifrån yrkesetiska principer kunna handla etiskt riktigt utifrån barnets bästa. Detta förtydligar Bergem (2000) då författaren menar att en kunskap om vilka skyldigheter pedagogen har, är högst väsentligt för att kunna hantera de etiska situationer som uppkommer i verksamheten. Är denna kunskap inte befintlig kan pedagogen försätta barnet i en oetisk position, vilket kan innebära en kränkning för den enskildes integritet. Olsson (2006) menar att det dels kan leda till att barnet kan lida betydande men, dels att pedagogen gör sig skyldig till brott mot sekretesslagen. I frågeformulärets svar där respondenterna svarat på hur de i gällande fall skulle agera, kan vi tydligt se att om detta hade varit i verkligheten hade en risk funnits att 147 brott mot sekretesslagen begåtts. En klar majoritet av respondenterna besitter inte kunskap om att anställda på en skola kan råda under olika sekretessbestämmelser. Detta framgår tydligt i resultatdelen, då 67,5 % av respondenterna i fallet om pedagogen får prata med skolsyster, angivet ett svar grundat på okunskap. Olsson (2006) menar att dessa bestämmelser gör att personalen har sekretess gentemot varandra.

Att försätta barnet i en oetisk position innebär att pedagogen inte tagit etiska värden i beaktning (Colnerud 2002). Pedagogen har en betydande makt över barnet. Det är viktigt att denna makt inte missbrukas, då ett missbrukande bland annat kan leda till ett bristande förtroende för pedagogen. Pedagogen har en uppgift att sätta sin klient, det vill säga barnet i först rum. ”Eftersom klienten lämnar ut sig till den professionelle i avsikt att få väsentliga behov tillgodosedda är det särskilt viktigt att den professionelle beaktar den skada han kan vålla genom exempelvis inkompetent behandling, /... / och bristande respekt” (Colnerud, 2002 s. 153). Resultatet av undersökningen visar på att ett flertal av respondenterna inte besitter den kunskap som krävs för att ges möjlighet att handla professionellt. Den bristande kunskapen kan leda till att pedagogen handlar inkompetent.

Gren (2001a) menar att respekt för integriteten är viktig då kränkning kan vålla stor skada i barnets identitetsutveckling. Som Svenska kommunförbundet (2001) menar är sekretesslagens syfte att skydda den enskilde samt dess närståendes integritet. Gren (2001a) menar att lagar är till för att ge vägledning i hur arbetet *ska* utformas. Dessa lagar, menar vi, skapar en god etisk grund i det pedagogiska arbetet. Respondenternas kommentarer i slutet på frågeformuläret tyder på att många har en uppfattning om att det går att handla olika utifrån person och situation då de ser sekretesslagen som en riktlinje och inte en bestämmelse. Detta kan resultera i som Olsson (2006) säger, att det finns en risk att information slentrianmässigt lämnas ut. Vi hävdar att en okunskap om vikten av sekretesslagens kan leda till att barnet lider betydande men. När en kunskap om sekretesslagen finns kan barnets integritet sättas i främsta rum. Colnerud (2002) menar att eftersom pedagogen är professionell, ska denna handha grundläggande kunskaper för att kunna tillgodose barnets behov. Enligt Svenska kommunförbundet (2001) råder pedagogen under tystnadsplikt från dess att den är innefattad i en skolverksamhet tills dess att pedagogens liv upphör. Detta innebär att även efter avslutad yrkesverksamhet råder pedagogen under tystnadsplikt i de avseende som pedagogen kommit i kontakt med under sitt yrkesverksamma liv. Därför kan ett brott begås även om pedagogen inte längre är verksam.

Kan pedagogen inte sekretesslagen, kan pedagogen inte regelrätt använda de föreskrifter som ger undantag för sekretess. Billum (1997) menar att dessa undantag ser till att sekretesslagen inte blir ett hinder för barnets bästa. Föreskrifterna som ger undantag är generalklausul, nöd, samtycke samt plikter. Respondenternas svar i fallet om pedagoger inom samma kommun får samtala om namngivna elever för arbetets skull, har 93,5 % gett ett svar grundat i okunskap. Vi hävdar att, om pedagogen inte vet att samtal mellan pedagoger anställda i samma kommun får ske för arbetets skull, det vill säga för barnets bästa, anser vi inte att kunskapen finns om att de föreskrifter som beskrivs ovan kan hjälpa barnet vid exempelvis byte till skola inom eller utanför kommunen. Om det finns information om barnet som är av sådan karaktär att den informationen behöver ges för barnets bästa, kan information ges med stöd av undantagen. Erdis (2000) beskriver vikten av att en uppgift lämnas ut är viktigare än att sekretessen behålls om det behövs för arbetets skull.

Om pedagoger inte besitter kunskap om vad som får sägas och inte sägas enligt grundskolans sekretesslag, skapas en osäkerhet hos pedagogen. Om en osäkerhet finns kan missbedömningar göras. Vi som pedagoger är *alltid* skyldiga att följa sekretesslagen. Svenska

kommunförbundet (2001) menar att lagens syfte är att skydda barnet och dess närstående, därför måste vi även ha kunskap om lagen. Genom en god kunskap om sekretesslagen kan pedagogen skapa ett professionellt förhållningssätt. Resultatet i föreliggande undersökning visar på att respondenternas uppfattning av den egna kunskapen om sekretesslagen inte stämmer överens med den faktiska. Därför tycker vi att pedagoger ska ges möjligheter till att utveckla en djupare kunskap om sekretesslagen via fortbildning samt diskussions möjligheter, där en förtrogenhet kan skapas. En förtrogenhet krävs för att beslut av pedagogen ska kunna tas. Dessa beslut kräver ofta en snabb bedömning vilket sällan ger möjlighet till rådgivning. Frågeformuläret visar på att respondenterna omedvetet kan bryta mot sekretesslagen, detta menar vi kan undvikas genom förtrogenhet av kunskap om sekretesslagen. Vi hävdar att sekretesslagen är en svårtolkad lag som kräver utbildning. Genom att förbättra kunskapen om sekretesslagen skapar pedagogen en god professionalism och därmed ges barnet en större trygghet.

Då resultatet i föreliggande uppsats visar på att en brist i kunskapen om sekretesslagen finns, vill vi skapa inspiration hos andra forskare till att bedriva vidare forskning i området. Den forskning som idag finns om Sveriges sekretesslag är knapphändig.

5.1 Metoddiskussion

Då endast 77 av 255 tillfrågade respondenter valde att delta i föreliggande undersökning kan detta ses som en svaghet i uppsatsen. Ett fulltaligt deltagande av de utvalda respondenterna har inte skett. Detta kan bero på tidsbrist utifrån respondenterna då medverkan var frivillig eller på grund av bristande intresse i frågan.

Vår utgångspunkt utifrån den genomförda undersökningen var att kunskapen om sekretesslagen bör finnas i varje enskilds huvud. Därför gjordes valet av metod att använda ett frågeformulär där respondenterna svarade enskilt. Om istället utgångspunkten hade varit att kunskap uppkommer via samtal med andra, hade kanske en undersökningsform som gruppintervju tagits i beaktning istället. Detta hade kunnat ge ett annat resultat.

5.2 Förslag på vidare forskning

Föreliggande undersökning har rätat ut några frågetecken men dock kvarstår dessa:

- Varför finns det en brist i Svenska lärarstudenters kunskaper om sekretesslagen?
- Varför är forskning om Sveriges sekretesslag näst intill obefintlig?
- Hur ser kunskapen ut hos verksamma pedagoger?

6. Sammanfattning

Syftet med föreliggande uppsatts är att kartlägga och kritiskt granska svenska lärarstuderandes kunskap om grundskolans sekretesslag utifrån ett yrkesetiskt perspektiv.

Vi har genom samtal med verksamma pedagoger samt lärarstudenter fått en uppfattning om att det råder en brist i kunskapen om grundskolans sekretesslag. Tanken är inte att med denna undersökning generalisera utan att genomföra ett stickprov. Därför har ett urval av respondentgrupp skett utifrån tillgång, då respondentgruppens har sin sammankomst på en gemensam högskola.

Litteraturdelen behandlar forskning inom pedagogens yrkesetik, facklitteratur samt artiklar. Dock innefattas litteraturdelen inte av någon forskning inom sekretesslagen, då forskning som anknyter till pedagogiken inte tidigare bedrivits. För att ge läsaren en god förförståelse har valet gjorts att i litteraturdelen behandla vikten av pedagogens yrkesetik, barnens rättigheter samt grundskolans sekretesslag.

Den empiriska delen bygger på ett frågeformulär som besvarats av 77 lärarstuderande som går sista terminen på en lärarhögskola. Frågeformuläret innefattades av fiktiva fall uppbyggda utifrån sekretesslagen som respondenterna fick ta ställning till. På så sätt kunde respondenternas kunskaper mätas. Slutsatsen av undersökningen blev att det råder en brist i Svenska lärarstuderandes kunskaper om grundskolans sekretesslag. Detta visas i den sammanställning som gjorts av alla fallen sammantaget, då 38 % av alla svar var grundat i okunskap.

I diskussionen beskrivs våra tankar och slutsatser utifrån litteratur som tidigare i uppsatsen beskrivits samt resultatet av undersökningen. Undersökningen visar på att det råder en betydande brist i svenska lärarstuderandes kunskaper om sekretesslagen. Detta menar vi är ett stort problem då sekretesslagen är till för att skydda barnet och dess närstående. Kunskaper om sekretesslagen ger förutsättningar för att pedagogen ska kunna handla yrkesetiskt riktigt.

Referenslista

- Bergem, T. (2000) *Läraren i etikens motljus*. Lund: Studentlitteratur
- Billum, S.(1997) *Sekretessprövning – handledning för personal inom vård och omsorg*.
Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Bonneirs, (2003) *Bonniers svenska ordbok*. Stockolm: Albert Bonniers förlag AB
- Colnerud, G & Granström, K. (2002) *Respekt för läraryrket*. Stockholm: Högskoleförlaget
- Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur
- Englund, T (1981) *handlingssekretess och tystnadsplikt för lärare och skolledare regleras
ny lag*. Lärartidningen/ Svensk skoltidning
- Erdis, M. (2000) *Juridik för pedagoger*. Lund: Studentlitteratur
- Erlandsson, B. (2006) *Nya hårdare regler för skolans sekretess*. Skolledaren
- Gren, J. (2001a) *Etik i pedagogens vardagsarbete*. Stockholm: Liber AB
- Gren, J. (2001b) *Värdegrunden – Etik i familjedaghem*. Solna: Fortbildningsförlaget
- Hobohm, S. (2003) *Barnensrätt*. Stockholm: Liber AB
- Läraryrket. (2002) *Lärarens handbok*. Solna: Tryckeriindustri information
- Norström, C. (1999) *Sekretess i skola och förskola*. Stockholm: Förlagshuset Gotiga AB
- Olsson, S. (2006) *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur
- Svenska kommunförbundet (2001) *Tiga eller tala*. Stockholm: Kommentus förlag
- Tornberg, G. (2006) ”*Bara man ser till barnens bästa*” – en studie av lärares yrkesetiska
öväganden i en skola för alla.. Karlstad: Karlstads universitet
- Utbildningsdepartementet. (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet,
förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94*. Stockholm: Fritzes
- Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig
forskning* . Stockholm: Vetenskapsrådet

Bilaga 1

Tystnadsplikt Ht-06

Inriktning på HKR:

Lek utveckling lärande

Språk och skapande

Fritid och skola

Barnets lärande lärarens roll Ma/Na

Barnets lärande lärarens roll Sv/Sa

Hur väl upplever du dig kunna pedagogens sekretesslag rörande tystnadsplikten?

Mindre väl

Väl

Mycket väl

Pappa har umgängesrätt till Pelle 8 år, men är inte vårdnadshavare. Pelles pappa kontaktar Pelles lärare, och önskar information om icke offentlig handling. Får läraren enligt tystnadsplikten ge Pelles Pappa informationen.

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Kaj 9 år har ätstörningar. Läraren vill för Kajs hälsa informera skolbispisningspersonalen om att denne elev har ätstörningar. Får läraren enligt tystnadsplikten informera skolbispisningspersonalen om detta?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Mamma till Lisa 10 år vill veta om Lisa är mobbad i skolan. Får läraren enligt tystnadsplikten ge mamma uppgiften?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Simon jobbar på en kommunal skola i Kristianstad kommun. Gudrun jobbar även hon på en kommunal skola i samma kommun. Får de för arbetets skull, enligt tystnadsplikten, prata om namngivna elever med varandra?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Astrid jobbar som pedagog på en kommunal skola i Kristianstad kommun. Stina jobbar på samma skola som skolsköterska. Får de för arbetets skull, enligt tystnadsplikten, prata om namngivna elever med varandra?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Eva jobbar som lärare på en skola och är hemma för sjukdom. Samma dag samtalas det i personalrummet om Evas skilsmässa. Bryter personalen i personalrummet mot tystnadsplikten?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

En nyexaminerad lärare får anställning på en skola. Den nyexaminerade har inte skrivit på några papper om tystnadsplikten och inte fått någon information av arbetsgivaren. Innefattas den nyexaminerade läraren av tystnadsplikten?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Lotta jobbar på en privatskola i Kristianstad kommun. Stina jobbar på en kommunal skola i samma kommun. Får de för arbetets skull, enligt tystnadsplikten, prata om namngivna elever med varandra?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

En anställd är sjukskriven en vecka. En arbetskamrat ringer hem till honom och berättar om en alvarlig händelse som drabbat ett barn. Är det enligt tystnadsplikten tillåtet?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

En anställd har gått i pension för en vecka sedan. En före detta arbetskamrat som jobbar kvar på skolan, ringer hem och berättar för henne om en alvarlig händelse som drabbat ett barn. Är det enligt tystnadsplikten tillåtet?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

En vårdnadshavare har inte tid att komma till utvecklingssamtalet utan sänder sin sambo. Läraren har inte talat med vårdnadshavaren själv, men sambon hävdar dennes samtycke. Kan läraren enligt tystnadsplikten prata öppet om barnet under utvecklingssamtalet?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Efter rasten ifrågasätter eleverna varför Pelle inte är kvar i skolan. Läraren svarar eleverna att Pelle åkt till läkare för att utreda eventuell epilepsi. Är detta enligt tystnadsplikten tillåtet?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Sara och Lisa är bästa kompisar. Saras mamma är orolig för Lisas hälsa och kontaktar därför flickornas lärare, med frågor om Lisas hälsa. Läraren svarar att hon känner till problemet och ger Saras mamma kort information om situationen. Är detta enligt tystnadsplikten tillåtet?

Ja

Nej

Vet ej

Om Ja eller Nej, vart har du fått din kunskap ifrån?

Arbetslivet

VFU

HKR

Annat

Eventuella synpunkter på frågeformuläret

Vid frågor kan du kontakta oss på:

Linda.berg0006@stud.hkr.se

Susanne.ekdahl0001@stud.hkr.se

Källa:

Materialet till frågorna är hämtade från:

Olsson, S. (2001 eller 2006) *Sekretess och anmälningsplikt i skola och förskola*. Lund:

Studentlitteratur. ISBN 91-44-01967-X.

Bilaga 2

För att bristerna i varje kategori ska kunna synliggöras är en sammanställning gjord av de svar som visar på bristande kunskap. De svarsalternativ som sammanställts är de då respondenterna svart fel eller vet ej i fallet.

Pedagogen och sekretess.

77 respondenter * 3 fall = 231 antal svar.

Fel svar: 75

Vet ej svar: 38 +

Totalt: 113

$$113 / 231 = 0,489$$

$$0,489 * 100 = 48,9 \%$$

Sekretess mellan personal inom samma skola.

77 respondenter * 5 fall = 385 antal svar

Fel svar: 117

Vet ej svar: 74 +

Totalt: 191

$$191/385 = 0,496$$

$$0,496 * 100 = 49,6 \%$$

Utomståendes rätt eller icke rätt till information om enskild person.

77 respondenter * 3 fall = 231 antal svar

Fel svar: 16

Vet ej svar: 39 +

Totalt: 55

$$55/231 = 0,238$$

$$0,238 * 100 = 23,8 \%$$

Vårdnadshavarens rätt eller icke rätt till information om barnet.

77 respondenter * 2 fall = 154 antal svar

Fel svar: 12

Vet ej svar: 13 +

Totalt: 25

$$25/154 = 0,162$$

$$0,162 * 100 = 16,2 \%$$

Bilaga 3

Hej alla blivande kollegor, Au 3 studenter.

Detta rör dig som ska arbeta med barn från förskoleklass till årskurs 6.

Vi, precis som ni är i full gång med att skriva vårt examensarbete, vi behöver din hjälp!

Det vi forskar kring är vilken kunskap Au3 studenter har om pedagogens tystnadsplikt.

Alla vet vi kanske att vi som pedagoger inte får prata om barnen med vem som helst, och hur som helst. Men vet vi vilka vi får prata med?

Passa på att testa dig själv, samtidigt som du hjälper oss. På denna länk:

<http://www.luvit.hkr.se/eval/pub/68150/> har vi utformat 13 stycken situationer som en pedagog kan utsättas för. Det enda du ska göra är att markera Ja, Nej, eller Vet ej. Självklart är det frivilligt men det tar inte längre tid än du hinner med! Du är anonym.

Som tack för hjälpen skickar vi dig svaren på situationerna så fort vi fått tillräckligt många svar.

Vid eventuella frågor kan du kontakta oss på:

Linda.berg0006@stud.hkr.se

Susanne.ekdahl0001@stud.hkr.se

Bilaga 4

Libris:

<http://websom.libris.kb.se>

Nedanstående sökord har används vid sökning på avhandlingar.

- sekretess, 3 träffar
- sekretess +pedagogik, 0 träffar
- sekretess +lärare, 0 träffar
- sekretesslagen, 1 träff
- skolsekretess, 0 träffar
- tystnadsplikt, 0 träffar
- pedagogers sekretess, 0 träffar
- pedagoger +tystnadsplikt, 0 träffar
- lagar +sekretess, 0 träffar
- juridik och pedagoger, 0 träffar

Elin:

<http://elin.lub.lu.se>

Nedanstående sökord har används vid sökning:

- classify, 15041 träffar
- classify +teacher, 0 träffar
- teacher AND classify, 34 träffar
- obligation to observe silence, 0 träffar
- "teacher AND classify", 0 träffar

Eric:

www.eric.ed.gov

- classify, 1218 träffar
- classify +teacher, 4 träffar
- obligation to observe silence, 0 träffar
- "teacher AND classify", 1 träff